

ГОТУЄМОСЬ ДО ЗНО. ІСТОРІЯ УКРАЇНИ. ХРОНОЛОГІЧНИЙ ДОВІДНИК

Упорядник Харківська Н. І., головний редактор журналу «Історія та правознавство»

Роки	Події
1648 р.	<p><i>Січень.</i> Сотник Чигиринського полку Богдан Хмельницький тікає на Запоріжжя, де козаки обирають його гетьманом.</p> <p>Кримський хан направляє на допомогу козакам 4-тисячний кінний загін на чолі з Тугай-беєм.</p> <p><i>5–6 травня</i> 6-тисячний польський авангард було розбито 9-тисячною козацько-татарською армією в урочищі Жовті Води. На бік повстанців переходить декілька тисяч реєстровців.</p> <p><i>15–16 травня</i> козацька армія розбила польське військо під Корсунем.</p> <p><i>11–13 (21–23) вересня.</i> Битва під Пілявцями. Армія Б. Хмельницького та загін татар розбили польську армію.</p> <p><i>Вересень–листопад.</i> Облога Львова і Замостя Б. Хмельницьким.</p> <p><i>23 грудня</i> — Б. Хмельницький на чолі своєї армії урочисто вступає до Києва</p>
1649 р.	<p><i>Липень.</i> Поновлення бойових дій — козаки обложили військо Я. Вишневецького у Збаражі. Зборівська битва. На вимогу хана Іслама Гірея Б. Хмельницький вступив у переговори з поляками.</p> <p><i>8 (18) серпня.</i> Зборівський договір. Король визнавав самоврядність Війська Запорозького, Гетьманщини, у межах Київського, Чернігівського і Брацлавського воєводств. На землях Війська Запорозького влада належала гетьману. У контрольованій козаками Україні не мали права перебувати війська коронні, євреї та єзуїти. Чисельність реєстрових козаків становила 40 тис. осіб</p>
1650 р.	<p><i>Серпень–вересень.</i> Перший Молдавський похід. Спроба Б. Хмельницького посадити на молдавський трон свого сина Тимоша</p>
1651 р.	<p><i>Лютий.</i> Польські війська вдерлися до Поділля.</p> <p><i>18–30 червня.</i> Берестецька битва. Кримський хан Іслам III залишив поле битви, полонивши Б. Хмельницького. Польська армія завдала поразки козакам.</p> <p><i>18 вересня.</i> Білоцерківський мир. Реєстр обмежено 20 тис. козаків, влада гетьмана обмежувалась Київським воєводством і йому заборонено було вступати у зносини з іноземними державами. Сейм договір не затвердив</p>
1652 р.	<p>Масові переселення українців на вільні південні прикордонні землі Російського царства, утворення Слобідської України.</p> <p><i>1–2 червня.</i> Перемога козаків під Батогом</p>
1652–1709 рр.	Час існування Чортомлицької Січі
1653 р.	<p><i>8 квітня.</i> Другий Молдавський похід.</p> <p><i>Вересень–грудень.</i> Оточення польської армії під Жванцем.</p> <p><i>15 вересня.</i> Загибель Тимоша Хмельницького під час оборони Сучави від повсталих молдавських бояр.</p> <p><i>1 жовтня.</i> Земський собор в Москві приймає рішення прийняти Гетьманщину під протекцію Російського царства</p>
1654 р.	<p><i>8 січня.</i> Переяславська міждержавна угода. Б. Хмельницький присягає російському цареві в особі посла В. Бутурліна.</p> <p><i>27 березня.</i> Погоджено у Москві «Березневі статті»: козацький реєстр мав становити 60 тис. осіб, гетьману заборонялося спілкуватися з королем Речі Посполитою і Османським султаном; Московський уряд зобов'язувався вступити у війну з Польщею навесні 1654 р.</p>

Роки	Події
1654 р.	<i>Літо</i> . Московське військо і козаки під проводом І. Золотаренка повели наступ на Білорусь і зайняли Смоленськ. <i>18–20 листопада</i> . Героїчна оборона козаками замка в Буші на Поділлі
1655 р.	<i>Січень</i> . Облога козаками на чолі з І. Богуном Умані. <i>19–20 січня</i> . Охматівська битва між московсько-козацьким і польсько-турецьким військами. <i>Серпень–вересень</i> . Визволення від поляків Поділля і Східної Галичини. <i>19 вересня</i> . Поразка польського війська під Городком. <i>19 вересня — 29 жовтня</i> . Козацько-московські війська розбили польські частини і розпочали облогу Львова
1656 р.	<i>Липень–серпень</i> . Московсько-українські війська захопили Білорусь, Волинь, м. Вільно; армія Швеції зайняла Краків і Варшаву. Польський король пішов на переговори з російськими послами. <i>24 жовтня</i> . Укладено Віленське перемир'я між московським і польським урядами, Росія ставала союзницею Польщі проти Швеції. <i>6 грудня</i> . Богдан Хмельницький укладає антипольський союз зі Швецією, Трансильванією, Бранденбургом і литовським князем Богуславом Радзивілом
1657 р.	<i>Січень–липень</i> . Невдалий україно-трансильванський похід на Польщу. <i>11 липня</i> . Поляки розгромили трансильванське військо; козаки на чолі з Юрієм Немиричем залишили поле бою. <i>27 липня</i> . Смерть Богдана Хмельницького. <i>26 серпня</i> . Обрання гетьманом Івана Виговського (1657–1659), який дотримувався пропольської орієнтації. <i>Грудень</i> . Виступ проти гетьмана І. Виговського запорожців під проводом Якова Барабаша і Полтавського полка на чолі з Мартином Пушкарем
1658 р.	<i>15 травня</i> . Гетьман І. Виговський розгромив заколотників Я. Барабаша і М. Пушкарем під Полтавою. <i>16 вересня</i> — укладення україно-польського Гадяцького договору: Україна у складі Київського, Брацлавського і Чернігівського воєводств під назвою Велике Князівство Руське входила на рівних правах з Польщею і Литвою до складу федерації; реєстр мав залишитися на рівні 60 тис.
1659 р.	<i>Березень–квітень</i> . Похід в Україну московської армії на чолі з князем Трубецьким. <i>28–29 червня</i> . Розгром російського війська під Конотопом. <i>Жовтень</i> . Іван Виговський зрікається гетьманської булави на користь Юрія Хмельницького. <i>17 жовтня</i> . Юрій Хмельницький підписав з Москвою Переяславські статті, які звужували його владу гетьмана та автономію Гетьманщини
1660 р.	<i>16–26 вересня</i> . Московсько-козацькі сили зазнали поразки від польсько-татарських військ у битві під Любаром і відступили до Чуднова, де були обложені поляками і татарами. <i>7–8 жовтня</i> . Битва під Слободищами: війська Гетьмана Юрія Хмельницького зазнають поразки від поляків і татар. <i>17 жовтня</i> . Ю. Хмельницький підписує з поляками Слободищенський трактат про повернення України до складу Польщі. <i>4 листопада</i> . Капітуляція російської армії під Чудновим
1661 р.	<i>Січень</i> . Польський король надає Львівській єзуїтській колегії статусу університету. Боротьба за гетьманство між Ю. Хмельницьким та переяславським полковником Я. Сомком
1662 р.	<i>Червень</i> . Ю. Хмельницький обложив Я. Сомка у Переяславі, але в битві під Каневом зазнав поразки. <i>Грудень</i> . Ю. Хмельницький зрікається гетьманської булави і в подальшому приймає постриг у монахи. <i>31 грудня</i> . Створення у Москві Малоросійського приказу
1663 р.	<i>13 січня</i> . Обрання у Чигирині Гетьманом Правобережжя Павла Тетері (1663–1665), який дотримувався пропольської орієнтації. <i>18 червня</i> . Ніжинська чорна рада: обрання за підтримки Москви гетьманом Лівобережжя Івана Брюховецького (1663–1668). <i>Жовтень</i> . Початок польсько-козацького походу на Лівобережжя. <i>17 листопада</i> . Гетьман І. Брюховецький уклав з Москвою Батуринські статті

Роки	Події
1665 р.	<i>11 жовтня.</i> Гетьман І. Брюховецький підписує Московські статті, чим значно звужує владу гетьмана та автономію українських земель
1666 р.	<i>19 січня.</i> Козацька рада на Правобережжі затверджує гетьманом Петра Дорошенка (1665–1676). <i>Березень–квітень.</i> Перепис населення Лівобережної України для визначення податків
1667 р.	<i>30 січня.</i> Підписання між Річчю Посполитою і Російським царством Андрусівського перемир'я, яким закінчилися війни за Україну 1654–1666 рр. Речі Посполиті одійшли українські землі на захід від Дніпра (окрім м. Києва). Землі Запоріжжя до 1686 р. опинилися під подвійним протекторатом. <i>Лютий.</i> П. Дорошенко оточив польський гарнізон у Білій Церкві. <i>Жовтень.</i> Похід козацького війська разом з татарами на Галичину. Запорожці на чолі полковником Іваном Сірком здійснили похід на Крим, внаслідок чого татари підписали мир з Польщею і полишили П. Дорошенка. <i>19 жовтня.</i> Підгаєцька угода — П. Дорошенко визнає владу польського короля
1668 р.	<i>19 січня.</i> Гетьман І. Брюховецький скликає у Гадячі таємну раду, де вирішено розірвати стосунки з Москвою і просити протекції у турецького султана. <i>18 травня.</i> Під Опішнею лівобережні козаки повстали проти І. Брюховецького і стратили його. <i>Червень.</i> На Лівобережжя вступають російські війська. <i>8 червня.</i> Проголошення Петра Дорошенка Гетьманом усієї України. Запорожці обирають гетьманом Петра Суховія (1668–1669), який також здобув підтримку кримського хана
1669 р.	<i>9 березня.</i> За відсутності П. Дорошенка на Лівобережній Україні гетьманом проголошено Дем'яна Многогрішного (1669–1672), який влаштував Москву. <i>10–12 березня.</i> Генеральна Військова Рада у Корсуні затверджує союзний договір з Туреччиною. <i>16 березня.</i> Д. Многогрішний підписує Глухівські статті: реєстр 30 тис. козаків, московські гарнізони у Києві, Переяславі, Чернігові, Ніжині та Острі. <i>Серпень.</i> Обрання в Умані гетьманом Михайла Ханенка (1669–1674), який орієнтувався на Польщу
1672 р.	<i>13 березня.</i> Лівобережна козацька старшина заарештувала гетьмана Д. Многогрішного і видала його царському уряду. <i>17 червня.</i> На старшинській раді в Козачій Діброві гетьманом обраний Іван Самойлович (1672–1687). Уклав з Москвою Конотопські статті. <i>28 жовтня.</i> Бучацький мирний договір між Річчю Посполитою і Османською імперією. Остання отримувала Подільське воєводство, на Брацлавщині і у південній Київщині визнавалася влада васала Порти гетьмана П. Дорошенка
1674 р.	<i>Січень.</i> Вторгнення російсько-козацьких військ на чолі з Г. Ромодановським та І. Самойловичем на Правобережжя. Битва під Лисянкою — поразка і полон наказного гетьмана Г. Дорошенка. <i>Березень.</i> До Переяслава прибув М. Ханенко, який склав гетьманську булаву, отриману від польського короля. <i>15 березня.</i> На Генеральній раді у Переяславі І. Самойловича проголошено гетьманом «обох берегів Дніпра». Переяславські статті 1674 р.
1675 р.	<i>10 жовтня.</i> На козацькій раді в Чигирині Петро Дорошенко склав гетьманські клейноди
1677 р.	<i>Весна.</i> Турки призначають Юрія Хмельницького «Князем Сарматії і Гетьманом Війська Запорозького» (1677–1681). <i>Серпень.</i> 1-й Чигиринський похід турецької армії зазнав невдачі
1678 р.	<i>Серпень.</i> 2-й Чигиринський похід турецької армії закінчився знищенням гетьманської столиці
1679 р.	«Великий згін». Полки І. Самойловича завдали руйнації на Правобережжі, а людей примусили перейти на лівий берег Дніпра.
1681 р.	<i>13 січня.</i> Бахчисарайський мир. Османська імперія визнавала владу російського царя на Лівобережжі, Києві та на Запоріжжі, землі між Південним Бугом і Дніпром мали залишатися незаселеними. <i>Осінь.</i> Турки стратили Ю. Хмельницького

Роки	Події
1685 р.	Підпорядкування Київської митрополії московському патріархові
1686 р.	6 травня. У Москві укладено російсько-польський договір — «Вічний мир»: Річ Посполита визнавала за Московським царством Лівобережну Україну, Київ, Запоріжжя, Чернігово-Сіверську землю з Черніговом і Стародубом та Смоленськ. Північна Київщина, Волинь і Галичина залишалися за Польщею. Поділля залишалося під владою Туреччини (1699 р. було приєднано до Польщі)
1687 р.	Травень–червень. Невдалий перший Кримський похід російсько-козацького війська на чолі з В. Голіциним та І. Самойловичем. Липень. Звинувачення гетьмана І. Самойловича у зраді, арешт і заслання до Тобольську. 25 липня. Генеральна рада на р. Коломак, обрання гетьманом Івана Мазепи (1687–1709). Укладення Коломацьких статей, Батурин стає гетьманською столицею. Літо. Придушення І. Мазепою повстання козаків і селян
1689 р.	Березень–травень. Невдалий другий Кримський похід московського і козацького військ
1692–1696 рр.	Петра Іваненка (Петрика) запорозька голота проголосила гетьманом. Рух зазнає поразки
1700–1721 рр.	Північна війна між Московією та Швецією
1700 р.	Заснування Чернігівського колегіуму
1701 р.	Листопад. Запровадження І. Мазепою в гетьманських маєтках дводенної панщини
1702–1704 рр.	Повстання на Правобережжі під проводом Семена Палія, Самійла Самуса, Захара Іскри та Андрія Абазіна
1703 р.	Облога поляками Семена Палія у Фастові
1704–1706 рр.	Похід І. Мазепи та російських військ на Правобережну Україну, під час якого було захоплено і страчено полковника С. Палія. І. Мазепа долучив до Гетьманщини землі Правобережжя
1708 р.	Літо. Донос полковник Кочубея та Іскри Петру І про переговори І. Мазепи зі шведським королем. 28 жовтня. Гетьман Іван Мазепа з частиною старшини і козаків перейшов на бік короля Швеції Карла XII. 2 листопада. Зруйнування військами князя О. Меншикова Батурина. 6 листопада. Обрання гетьманом Івана Скоропадського (1708–1722). Перенесення гетьманської столиці до Глухова. 19 листопада 1708 — 7 січня 1709. Оборона Веприка. 8 грудня. Петро І запровадив у Росії губернський поділ (засновано 8 губерній). Зокрема, утворено Київську губернію (у складі Гетьманщини) та Азовську — у басейні Дона та Сіверського Дінця
1709 р.	Березень. Перехід на бік шведів І. Мазепи та 8 тис. запорожців на чолі з Костем Гордієнком. 1 квітня — 26 червня. Облога Полтави шведами. 14 травня. Російські війська зруйнували Чортомлицьку Січ. Козаки у пониззі Дніпра на землях Кримського ханства споруджують Кам'янську Січ (1709–1711). 27 червня. Полтавська битва — російська армія Петра І розгромила шведів. 30 червня. Капітуляція шведської армії під Переволочною. Карл XII та І. Мазепа рятуються втечею. 7 липня. Решетилівські статті, за якими козацьке військо підпорядковувалося російському командуванню. 2 жовтня. Смерть І. Мазепи
1710 р.	5 квітня. Обрання у Бендерах гетьманом Пилипа Орлика (1710–1742); проголошення «Пактів й Конституцій законів і вольностей Війська Запорізького». Травень. Кримський хан Девлет II уклав союз з Пилипом Орликом. 20 листопада. Туреччина оголошує війну Росії (1710–1713).
1711 р.	Літо. Прутський похід Петра І на Правобережну Україну. Червень. Невдалий похід гетьмана І. Скоропадського і Бутурліна на Крим (Перекоп). 8–9 липня. Битва й оточення російської армії південніше від Ясс на Пруті. 12 липня. Прутська мирна угода. Росія повернула Османській імперії Азов, визнала сюзеренітет турків над землями Запоріжжя, а також вивела свої війська з території Правобережної України

Роки	Події
1711–1728 рр.	Олешківська Січ у гирлі Дніпра
1712 р.	Скасування полкового устрою на Правобережжі
1714 р.	Відновлення польського панування на Правобережжі
1716–1718 рр.	Відправлення на будівництво каналу Волга–Дон 10 тис. козаків
1720 р.	Указ Петра I про заборону друкувати в Малоросії будь-які книги, окрім церковних
1721 р.	Петро I направив на будівництво Ладозького каналу 20 тис. козаків. 30 серпня — Ништадтський мир: закінчення Північної війни Росії зі Швецією. Наказ Петра I про запровадження цензури українських книжок
1722 р.	16 травня. Створення Першої Малоросійської колегії (1722–1727) під керівництвом С. Вельямінова. Колегія стягувала побори до царської казни, контролювала діяльність Генеральної військової канцелярії тощо
1722–1723 рр.	Наказне гетьманство Павла Полуботка (1722–1723)
1722–1794 рр.	Життя Григорія Сковороди
1723 р.	29 лютого. У Петропавлівській фортеці у Петербурзі помер гетьман П. Полуботок
1727 р.	1 жовтня. Генеральна рада у Глухові проголосила гетьманом миргородського полковника Данила Апостола (1727–1734). Заснування Харківського колегіуму
1728 р.	«Рішительні пункти» Д. Апостола дещо розширили автономні права Гетьманщини
1729–1731 рр.	«Генеральне слідство про маєтності» закріпило право козацької старшини передавати у спадщину маєтки
1731–1733 рр.	Спорудження Української оборонної лінії
1734 р.	Заснування Нової (Підпільнянської) Січі (1734–1775). Скасування гетьманства і створення «Правління гетьманського уряду» під головуванням князя Шаховського
1735 р.	Початок російсько-турецької війни 1735–1739 рр.
1736 р.	Гайдамацьке повстання на Правобережжі (1736–1740)
1738 р.	Заснування Переяславського колегіуму і Глухівської співочої школи
1738–1745 рр.	Рух опришків у Покутті під проводом О. Довбуша
1744 р.	Запровадження «Прав, за якими судиться малоросійський народ»
1747–1753 рр.	Спорудження Андріївської церкви в Києві
1749 р.	Випуск першої газети в Україні — «Кур'єр Львівський» (польською мовою)
1750 р.	Поновлення гетьманства. Гетьман Лівобережжя і Запоріжжя обрано Кирила Розумовського (1750–1764). Гайдамацьке повстання на Правобережжі
1754 р.	Скасовано митні кордони між Гетьманщиною і Росією
1756–1763 рр.	Семирічна війна за участі козацьких полків
1760 р.	22 квітня. Універсал гетьмана К. Розумовського про обмеження права переходу селян у Гетьманщині
1762–1775 рр.	Нова Січ. Останнім кошовим обрано Петра Калнишевського
1763 р.	19 листопада. Універсал гетьмана К. Розумовського про запровадження земських, Бродських і підкоморських судів
1764 р.	22 березня. Утворення Новоросійської губернії. 10 листопада. Маніфест Катерини II про остаточну ліквідацію гетьманства. Листопад. Утворення Малоросійського генерал-губернаторства та 2-ї Малоросійської колегії (1764–1786 рр.) під головуванням П. Рум'янцева
1765 р.	28 липня. Урядовий указ про ліквідацію полкового устрою на Слобожанщині і утворення з козацьких 5 гусарських полків. Утворення Слобідсько-Української губернії
1767–1769 рр.	Генеральний опис Лівобережної України з метою збільшення податків і надходжень у царську казну

Роки	Події
1768 р.	<i>Травень–серпень.</i> Коліївщина — антипольське повстання на Правобережжі під проводом М. Залізняка та І. Гонти. Придушене за підтримки російської армії
1768–1774 рр.	Російсько-турецька війна
1772 р.	1-й розділ Речі Посполитої. Галичина увійшла до складу Австрії. Утворення австрійським урядом Королівства Галичини і Лодомерії
1774 р.	<i>10 липня.</i> Кючук-Кайнарджийський мирний договір — Росія отримала Кабарду, Азов, Керч і Єнікале, Кінбурн і землі між Дніпром і Південним Бугом
1775 р.	<i>14 лютого.</i> Указ російського уряду про створення Азовської губернії. <i>7 травня.</i> Австро-турецька угода, за якою до Австрійської імперії перейшла Буковина. <i>4 червня.</i> Російська армія на чолі з генерал-поручиком Петром Текелі зруйнувала Запорозьку Січ. Кошового отамана Петра Калнишевського заслано на Соловки, де він помер 1803 р.
1776–1784	Повстання на Правобережжі під проводом С. Гаркуші
1776–1785 рр.	Існування Задунайської Січі в гирлі Дунаю
1780 р.	Царський указ про заснування Харківського намісництва
1781 р.	Ліквідація автономного устрою Лівобережної України. Утворення Київського, Чернігівського і Новгород-Сіверського намісництв
1782 р.	<i>5 квітня.</i> Указ австрійського імператора Йосифа II про ліквідацію особистої залежності селян
1783 р.	<i>30 березня.</i> Указ про створення Катеринославського намісництва. <i>8 квітня.</i> Ліквідація Кримського ханства і приєднання Криму, Приазов'я і Кубані до Російської імперії. <i>3 травня.</i> Указ Катерини II про закріпачення селян Лівобережної і Слобідської України. <i>28 червня.</i> Ліквідація лівобережних козацьких полків і перетворення їх на регулярні полки російської армії
1784 р.	Утворення на території Криму Таврійської області. Заснування першого в Україні університету — Львівського (на базі єзуїтського)
1785 р.	«Жалувана грамота дворянству» Катерини II: зрівняння української козацької старшини у правах з російським дворянством
1785–1812 рр.	Перенесення Задунайської Січі в межі імперії Габсбургів (провінція Банат)
1785–1817 рр.	Існування Бузького козацького війська
1787–1791 рр.	Російсько-турецька війна. Діяльність групи автономістів на чолі з В. Капністом
1787–1792 рр.	Існування між Бузьким та Дністровським лиманами Чорноморського козацького війська. (Після 1792 р. чорноморці переселені на Кубань)
1787–1796 рр.	Існування між Південним Бугом та Інгулом Катеринославського козацького війська
1789–1793 рр.	Повстання в селі Турбаї на Полтавщині
1791 р.	<i>29 грудня.</i> Ясський мир між Росією та Османською імперією, за яким остання відмовилась від претензій на Крим і Кубань, а також поступилася на користь Росії Очаковим і землями між Південним Бугом і Дністром. Таємна місія Василя Капніста до прусського короля з пропозицією взяти участь у визволенні України з-під влади Російської імперії
1792 р.	Переселення козаків Чорноморського козацького війська на Кубань
1793 р.	Другий поділ Речі Посполитої. Росія отримала Правобережну Україну зі Східною Волинню і Білоруссю
1795 р.	<i>1 травня.</i> Царський указ про утворення на Правобережній Україні Брацлавської, Волинської і Подільської губерній. <i>26 жовтня.</i> Третій поділ Речі Посполитої: Австрія отримала Холмщину і Західну Галіцію
1796 р.	Царський указ про створення Малоросійської, Новоросійської та Київської губерній. Спорудження першої кам'яновугільної копальні у Донбасі (Лисичанськ)
1797 р.	Запровадження рекрутської повинності на Лівобережній Україні
1798 р.	Видання першого твору нової української літератури — поеми «Енеїда» І. П. Котляревського

Роки	Події
1800 р.	Задуту першу в Україні велику доменну піч на Луганському чавуноливарному заводі
1804 р.	Відкриття першої в Україні гімназії (у Новгород-Сіверському)
1804–1805 рр.	Будівництво у Києві першого міського театру
1805 р.	Заснування російського Харківського університету. Відкриття ліцею у Кременці
1805–1813 рр.	Задунайська Січ дислокується у Сейменах на Нижньому Дунаї
1806–1812 р.	Російсько-турецька війна. Без бою здалися турецькі гарнізони у Хотині, Бендерах, Аккермані, Кілії
1808 р.	Створення театру в Полтаві. Поновлення Галицької митрополії
1809 р.	Відкриття гімназії у Києві; відкриття оперного театру в Одесі
1812 р.	<i>16 травня.</i> Бухарестський мирний договір, за яким Росія отримала Бессарабію і Буджак, право на судноплавство по Дунаю. <i>12 червня.</i> Вторгнення армій Наполеона в Росію. Вихід першої у Східній Україні газети «Харьковский еженедельник»
1813–1828 рр.	Задунайська Січ розташована у дельті Дунаю (Катирлез — Дунаваць)
1813–1835 рр.	Антикріпосницький селянський рух під проводом Устима Кармалюка
1814–1861 рр.	Роки життя Т. Г. Шевченка
1816 р.	Заснування у Перемишлі просвітницького товариства греко-католицьких священиків
1817 р.	Повстання бузьких козаків у Вознесенську. Заснування Рішельєвського ліцею в Одесі. Одеса дістала статус «порто-франко»
1818–1819 рр.	Діяльність таємної масонської ложі «Любов до істини» у Полтаві
1819 р.	<i>27 червня:</i> повстання військових поселенців у Чугуєві
1820 р.	Відкриття у Ніжині гімназії вищих наук
1820–1830 рр.	Рух опришків у Східній Галичині та Північній Буковині
1821 р.	Утворення В. Лукашевичем «Малоросійського товариства». <i>Березень.</i> Створення Південного товариства декабристів на Україні
1822 р.	Видання 4-томної «Історії Малої Росії» Бантиш-Каменського
1823 р.	Утворення у Новоград-Волинському декабристської організації «Товариство об'єднаних слов'ян». В Україні збудовано перший пароплав
1825–1826 рр.	<i>29 грудня — 3 січня.</i> Повстання Чернігівського полку
1828–1829 рр.	Російсько-турецька війна. Перехід козаків Задунайської Січі на бік Росії
1829 р.	<i>2 вересня.</i> Між Росією і Туреччиною укладено Адріанопольський мир. Росія одержала острови в дельті Дунаю та східний берег Чорного моря
1830–1831 рр.	Польське національне повстання
1830–1865 рр.	Існування Азовського козацького війська
1831 р.	Царські реформи у західних губерніях: зачинено, зокрема, польські школи, польський Кременецький ліцей. «Холерні бунти» в Закарпатті
1833–1837 рр.	Діяльність у Львові просвітницького гуртка «Руська трійця»
1834 р.	Відкриття Київського університету ім. Св. Володимира
1835 р.	Київ позбавлено магдебурзького права
1836 р.	Створення М. В. Гоголем «Ревізора»
1837 р.	Видання «Руською трійцею» альманаху «Русалка Дністрова»
1840 р.	Перше видання «Кобзаря» у Петербурзі. Скасовано дію Литовського статуту на Правобережжі

Роки	Події
1843–1844 рр.	Селянські заворушення на Буковині під проводом Л. Кобилиці
1844 р.	Заснування технічної академії у Львові
1845 р.	Заснування обсерваторії Київського університету
1845–1847 рр.	Діяльність Кирило-Мефодіївського братства в Києві
1846 р.	Селянське антипольське повстання у Галичині. Опублікування «Історії русів»
1848–1849 рр.	Революції в Австрії та Угорщині
1848 р.	18 березня — 17 квітня. Скасування кріпацтва на Закарпатті та в Галичині. Вихід у Львові першої української газети «Зоря галицька». 1–3 листопада. Збройне повстання у Львові
1848–1851 рр.	Діяльність у Львові української політичної організації «Головна руська рада»
1849 р.	9 серпня. Скасування кріпацтва на Буковині
1853–1856 рр.	4 жовтня. Кримська (Східна) війна
1854–1855 рр.	Героїчна оборона Севастополя
1855 р.	Повстанський рух «Київська козаччина»
1856 р.	18 березня. Підписано Паризький мир, за яким Росія повертала Туреччині Карс, а Молдові передавала гирло Дунаю з прилеглою частиною Буджака. Селянський рух «Похід у Таврію за волею»
1859 р.	Відкриття першої недільної школи в Києві. Заснування української громади в Петербурзі
1861–1862 рр.	Час видання в Петербурзі журналу «Основа»
1861 р.	19 лютого — маніфест імператора про скасування кріпацтва. 4 листопада — відкриття першої в Україні залізниці Перемишль–Львів. Створення урядом Австрії Галицького крайового сейму. Заснування Київської громади
1862–1874 рр.	Військова реформа в Росії
1863 р.	Постановка першої української опери «Запорожець за Дунаєм» С. С. Гулака-Артемовського
1863 р.	18 липня. Циркуляр міністра внутрішніх справ П. Валуєва про заборону друкування книг українською мовою
1864 р.	2 грудня. Земська і судова реформи в Росії
1868 р.	8 грудня. У Львові засновано товариство «Просвіта»
1873 р.	Заснування Південного-Західного відділу Російського географічного товариства. Утворення Літературного товариства імені Т. Г. Шевченка
1873–1874 рр.	Створення гуртка «Київська комуна»
1874 р.	Відкриття Чернівецького університету. Масове «ходіння в народ»
1876 р.	16 травня — Емський указ царя, який ще більше обмежував вживання української культури і мови
1877 р.	«Чигиринська змова». Створення першого цукрового синдикату
1890 р.	Утворення першої української партії РУРП
1891–1893 рр.	Діяльність «Братства тарасівців»
1891–1894 рр.	«Новоєрівська» політика народовців
1892 р.	8 травня — пуск у Києві першого в Російській імперії електричного трамваю
1896 р.	Створення перших хронікальних фільмів в Україні
1897 р.	З'їзд громад та створення ЗУБО
1899 р.	Розкол у лавах РУРП та утворення УНДП і УСДП

Продовження в 2012 р.